

TUPI
Unat Per

UNIVERSITY OF HAWAII
GREGG M. SINCLAIR LIBRARY
HAWAII & PACIFIC COLLECTION
HONOLULU, HAWAII 96822

January 1954

POHNPEI NGATIK NUKUORO GREENWICH MOKIL PINGLAF

Pekeder sang ni ohpis en sawasapen wei'n Pohnpei ohng tho

Vol. 2 No. 1

Kolonia, Ponape, Carol. ISLANDS

Mahsen Sang Rehn Kepina

Kaselehlie Maingko:

Duen me kumwail koaros ketin mwahngi mwahu me iei ehu ire kesempwal en pweida mwahu en pai oh insenawahu mehkot me pahn kak weuwa de mehn peidaid. Ni ahseu kis me Pohnpei alehdi ire inenen pweida mwahu, kumwail koaros ketin tamataman me mie ahl reirei oh tohto nan Pohnpei. Ohpis wet dehdehki duwen kesempwal en mehn peidaid oh ihme se men kehsekin kumwail duen kesempwal de katepen ahl akan me kadokepene deke wet unsek en pweida oh insenawahu mehlel. Se pil pwuriamweikihla duen ahl akan nan sapwenlimomwail wehi kan eh mweimwei iong ren sokila oh ohla oh ekei solahr me kak keidla loale.

Mie ahseu ieu me kerente I lemeleme I en peki kapwurepwuradahn koadoahkepen ahl me pahn kipe karuhsie. Me pahn mwahu ongirail kan me iang kupwurohki mehlel ire wet ren tapiada wiahda warawar, kakerehsang pihl akan, oh kokousapahl en piris kan mwohn ei pahn wia ei pekipek. Kihl, mehn Ohpis en Pohnpei pahn kihong kumwail sawas koaros me mihmi nan at kehl koaros ohng doahk kesempwal en wehi pokon wet.

Sapwenlimomwail Kepina,

H.M. Hedges

Komwail wie doadoahngki ahd riau ohng de pwehn kak kadehde mehlel ?

ARAMAS EN BUSINESS EN DEKEHN POHNPEI

Duen at padahkihong kumwail nan December me isepen laisens en business koaros en pahr 1954 Ohpis en Pohnpei me pahn rikada oh Kepina me pahn ketihda laisens.

KUMWAIL KETIDO NI OHPIIS EN APWAHPWALIH WEHI KAN (ISLAND AFFAIRS OFFICE) OH ALE SAPWENLIMOMWAIL LAISENS AHNSEU WET.

Iet duen koasoandi en isepen laisens en pahr 1954:

Sdohwa laud	(Wholesaler)	\$ 50.00
Kisin sdohwa tikitik	(retail store)	\$ 10.00
Imwen rasaras		\$ 10.00
Imwen mwenge		\$ 10.00
Imwen malahsis		\$ 10.00
Imwen pilauwa		\$ 7.50
Imwen seisei		\$ 5.00
Imwen uduk		\$ 5.00

Aramas koaros me iang ahneki pelien business ieu nan Pohnpei nan me kiledier powe en pwaredo mwadang ni Island Affairs Office oh ale nah laisens!

KAMWAKELEHDA SAPWENLIMOMWAIL MWETI NIH

Komwail schte mwangih me komwail kak kalaudehla uwen sapwenlimomwail mwangas me komwail kin netikihla $\frac{1}{4}$ de per cent 25% ni omwail kanaiehng ahseu tuhke oh dihpw pwukat me kahrehong oh sohla wahn de wah malaulaula pwehki kenen dihpw de tuhke mwenge tohto me kin mihmi nan pwehl dihpw oh soangen tuhke mwahl teikan kangasang oh met kahrehong kenen nih mwenge sohla itar ohng en wahnki. Soangen sihpw oh tuhke teikan pil kahrehong mwangas pwupwudihkan ahr kin longala.

KAMWAKELEHDA SAPWENLIMOMWAIL MWETIN NIH

ine 1.1
Deke pwukat
KUSATE

KOSONNED EN WEHI

Kosonned en wein Pohnpei kan iei law kan me kileldi ohng doadoahk nan Deke'n Pohnpei oh iei irail me sapwenlimen Kepina kosonned me kamehlelpahr de kamanamanpahr miehler sang rehn Hicom. Pak tohto re kin pwarada sang nan ireh kan de kupur kan me sapwenlimomwail Congress koasoanehdier me kasalehda kupwuwomwail de insenen aramas akan. Nan ekei pak re pil kak kosonned kei me kesempwal ohng kolokol roson en paliwar, de insenamwahu en aramas akan. Mie wasa nan kisinlikou kiset me se koasoia duen en Kepina eh pekihler kamehlelepen de kamanamanepen kosonned en wehi kapw pwukat, sang rehn Hicom. Komwail mwahngi dahnge kosonned en wehi me miehler manahr? Ma komwail saikinte mwahngih de ele komwail sohte tamataman, komwail pwarala ni sapwenlimomwail ohpis en wehi, wasa komwail pahn diar ie kosonned pwukat. Me miehler pah iei oralap en kosonned pwukat:

Kosonned en Wein Pohnpei 5-49 keinapwih netilahn oh wesik de pekeder sakau me wiadahn wasa nanpwung en wehi kan de dekeh kan, Kepina sohte keinapwih wiahda sakau ahpw e mwein sohte kak netla de pekederseli nanpwung en wehi kan (municipalities).

Kosonned en Wein Pohnpei 9-40 kawehwedahr duen kohwa de pwukoapen aramas emen me nainki mahn. Aramas koaros me nainki mahn, soahng kou, karapau, pwiik, kout, malek, kidi de ehu soangen mahn lowalo de mand tohrohr, irail me pahn pwukoahki mahn pwukat oh mwekidirail ni ahseu koaros. Erimet wehwehki me komwi me pahn pwukoahki kau ieu de sapwung ieu me sapwenlimomwi mahn wiahiong aramas emen, dipwisou ieu de wahntuhke ieu.

Kosonned en Wein Pohnpei 3-50 koasoanehdi duwen ahk akan. Aramas emen de wehi kan kak ale ahk pwe en wiahki pein eh doadoahk de doadoahk en wehi ni kisinlikou en mweinwei eh pahn alahlasang ni ohpis en wehi. Kisinlikou en mweinwei pwukat sohte pahn kin pwaipwai, ihte me pwaipwai kak mie ong oh tohn ohpis en wehi pahn rikada ni tuhke me mesulki ins 12" kohda. Ahpw, soangen tuhkehn naniak sohte lipilipil me komwail inengieng pelehdi pwe en wia doadoahk en business, soahng tuwi netikihong ekei, met uhdahn pahn pwaipwai. Pwarek sapwenlimomwail ohpis en wehi oh tukkihong duwen ire wet.

Kosonned en Wein Pohnpei 6-50 koasoanehdi duwen apwawpwalih ch ieremen kouwehla dipwisou de wasa kesempwal ki poadoapoadarail eh mie, soahng Nan Madol, Madolenihmw.

Kosonned en Wein Pohnpei 7-50 pid duwen iren nan wehi de kousoan oh e kilelehdi doadoahk dahnge me komw pahn kapwaiada me pid duwen taxes ong wehi ieu me komw koukousoan loale. Duwen me wasahkis nan kisinlikou kiset ketihtihki me kepina pekihler kamanamanepen wekdeklahn kosonned en wehi en keseusang sounpar 3 me aramas emen pahn kin kousoanki nan wehi ieu ahpw pahn pwain eh taxes ohng sounpar 1.

Lelehr iahn wet kosonned en Wein Pohnpei mehte 5. Pahn mie mehieu kapw nan sounpar et. Ni omwail kin mamahsanah law de kosonned pwukat ni sapwenlimomwail wehi, komwail pil kak diarada kalokolok laud me pahn wiawi ong me sohte kapwaiada kak pwain de selidi de kak kapata koalokolok riau pwukat sang mweal en kopwung ma komw uhdahn sohte kapwaiada kosonned en wehi pwukat.

REPORT EN MWOHNI EN RAHN EN U.N.

Nan news en November me se kadarpeseng se padakihong komwail me \$41.96 me luhwe kasarawih pen Rahn en United Nations pahn nekinekiong mwekid de doadoahk en Rahn en United Nations en pahr 1954.

Ahpw e pwaradahr me \$41.96 Sounepwel pen Tohndoadahk kan alehkilahr candy me wia kisakis en Christmas ohng seri en dekehn Pohnpei ni 22 en December.

Se koapworopworki me komwail pil pahn pwungki me mwohni wet wiahla mehkot me katapan.

KOSONNED EN KAHNSAPW EN KOHWA LIKILIK

Se iangahki news paper en nan sounpwong samwalahr o Ire Laud 4 en Kosonned en Kahnsapw en Kohwa Likilik pwe komwail en mahsanah. Se pil inoukihda me se pahn iangahki news en sounpwong et Ire Laud 5, ahpw e saikinte kanekinek la ni eh kawehwehdi. Nan sounpwong wet se kdarowehng komwail Ire Laud 8 DUWEN KATAHN PDAHK pwe komwail en mahsanah. Ihme mi ni inwilahn doropwe pwukat.

TEPEN COPRA STABILIZATION FUND

Ni 1 en October 1953, sang nan COPRA STABILIZATION FUND, pweinen mwangas laudkihla 1/2¢. Rahn wet se alehier me pweinen mwangas pahn pwurehng kalaudla ni i en February. Ni kohda wet e kalaudkihla 1¢ ni paun ehu. Kahrehda mwangas ahnseu wet 6¢ paun ehu sang de pwehki doadoahk en Copra Stabilization Fund kahrehda.

SKUHL EN PROTESTANT NAN KOLOHNLIA

Pohn pwelin Kolohnia Skuhl en serepein kei wiawihda nan sounpar kei mahs. Mesinery Tanaka oh ah pwoud me tapiadahr skuhl wet nan pahr rieisek samwalahr mahs. Sohte sukuhl wiawi nan ahnseu en mahwino eri nan pahr 1946 Mwomwohdiso en Pohnpei ahpw kupurkihda sukuhl oh Imwen sukuhl en ahnseu wet irail ahpw ketin pein kauwada oh oh pil pein mehn Pohnpei eri pil ketin kaonopada ihmwe ehu mwohn Mesineri men me pahn ketido ahnseu keren, me Mesineri tehnpasan eki ahnseu wet. Skuhl wet tepikihda tohn skuhl epwiki siliakan (130) oh iangahki irail sounpadahk kei Gallio, Martin, Thomas oh Pekis oh ni mwein Navy o lih riemen iang pil padahk. Sawas wet inenen kaperenda aramas oh kansenamwahwihala aramas. Ni ahnseu me Mrs. Terpstra ketido ni pahr 1950, ira mahsanihada me kaidehn sarauwihte me Mesineri kin ketin wia ira ahpw pil ketin kauwada sukuhl oh pil ketin apwahpwalih. Mwurin met ah tohn sukuhl me laud ko keseu dahla Ohwa wasa me Christian Training School kin wiawihieo, ohng pwitak oh serepein oh irail tapiadahr, oh kadakadaurete duwen mwomwen sukuhl en ni rahn en sukuhl en nan wehi kan sang ni kaonepen Mwomwohdiso.

Pwihn keieu oh keriau mihmi nan Wein Sokehs, Te, Mokil oh Pinglap oh sounpadahki: Liberit, Alfred, Alikosos oh Delipina. Nan Kolohnia mei ekei souleng me sewesewese duwehte tohn sukuhl en Ohwa nan arail prokuram en sukuhl. Oscar, Florencia, Sigfred, Alber, Danny oh Tikory irail pil iang sewese. Pwihn en epwel pen sukuhl wet wiawihdahsang ni weliepen wasa me serihkan kin kousoan ie oh kohpenhsang ie. Irail kan Absalom, Rober, Paul, Aini oh Osun.

Nan pahr wet ihmwe ieu pahn wiawi piht 15, oh piht 30, pwehn wiahda pere riau ohng pwihn riau. Pil ehu doadoahk me wiawihda nan pahr et wasahn moadong. Oh sehr oh tehpel pil wiewiauwi pil pahn nekier ahnseu keren. Soahng pukat koaros wiawihdahsang ni sohte sawas ehu sang ni Mesin. Mehn Pohnpei kan inenen kupurohki oh kadakadaur ete sukuhl sang nin tapio oh lelehr pil nan pahr wet, oh pil ekei peneinei inenen kupurohki doadoahk wet

Miss Lela Morgan

Komwail ketin ketikihongehr kupuwromwail ni duwen mwomwen koasoandi me kohiegehr komwail nan sounpwong samwalahro me pid duwen kosonned en sahpw en deke Pohnpei me ele pahn sawas pemwail de dorepen omwail pwung ni sahpw?

SERADAHN SOHP EN FIELD TRIP

Sohp en field trip, Metomkin mwesel sang Kolonia ni 2 en January ong ni kahndekehn pali mese. Kepina, Mr. Hedges pil iang seilok wet, Mr. oh Mrs. Fenale (FI-NA-LI) sang pali en skuhl pil iang kohkolahng Kusaie pwe irahn sewese mehn Kusaie kan erein sounpwong 6. Mr. oh Mrs. Whiting (WHAI-TING) pil iang seilok wet oh Mrs. Whiting keredi Pinglap pwe en kilang kahndekehn Pinglap ah Mr. Kemske (KEM-SKE) mwohndi Mokil oh sohp o douluhlahng Kusaie. Sohp o ale sounpadahk en skuhl en Pinglap walahng Kusaie pwe ren iang skuhl en sounpadahk mwo, oh ni eh pwurodo e uhd ale sounpadahk en Mokil kan pwe ren iang skuhl en sounpadahk me pahn wiawi nan Kolonia. Mwahnw en nan kehl en Mokil pil wesiksang. Met iei tepin doadoahk en mwahnw me se kosoa ohng komwail nan November. Ni sohp e, eh pwurodohng Pohnpei, klok 0340 ni menseng, pahsinse koaros perenkihda kurwukumw oh lusuluski en sohp o eh seradahp pohn pahina en Uh. Sohte apwal ehu lel ohng pahsinse kan. Pwoht akan weirail ohng Dehpehk ni menseng. Tohn field trip oh pahsinse ko ahpw lelodohng Kolonia mwurin souwas. Lelehr ni imwin sounpwong Metomkin mihmihte pohn mad oh ilok kan pwungpwung long powe, ahpw sohp pwukat Roqe, Torry, Baker oh Plaintree koaros mwitimwitieng ren kak kasapwididihsang pohn mad o. Uhdahn re sohte kak ahpw re pahn pwurehng song ni weid en par ni wihk keieu en February. Kahrehda field trip en pali pah pil pahn keseulahr lau apwot sohp en field trip pwaredo.

Komwi pwinehr omwi taxes?

Komwi pwinehr omwi taxes? Komwi pwinehr omwi tax?

OHNG PAHPA OH NOHNO KAN

Lih kiripw men me mwarenki Sheila Malcolm, soupal ni epwel oh kamwenge seri pwelel. Mehn Australia, pekederohng nan Kahnsepw en Kohwa'n Likilik pwe en wia ehu Keseu. E pwardohng nan Pohnpei nan October ahpw kitail ahpwtehn pehse pene rahn pwukat oh aiehsang reh kosoiepen eh pwardo. Met eh kehkehlik ohng pahpa oh nohno kan en Pohnpei:

Ei pwar nan Pohnpei me mwotomwot, ahpw I pil kilangehr seri pwelel 160 nan Tahiti, Samoa, New Guinea, New Hebrides, New Caledonia oh pil karasalahng de kapahrakalahng seri pwelel en America, Australia oh England.

Sohte mehakot mwahu ohng kisinseri pwelel sang uhdahn pilen en eh nohno eh dihdi. Ih ehu me e nohk mwahuki seri en Pasipik pwehki ahr kin wie dihdite lau lel ahr sounpar ehu de pil mahsang. Kaidehk ihduwen me kin wiawi nan Australia, America oh England me pali laud en seri pwelel en awsa pwukat kin kang milik en nan pwoaht sang nan pwoatol. Ahnseu laud oh mwohni tohto tekdekkilahr padapadahkih ier lien wehi pwukat ren kadidihki neirail serih kan milik en arail dihdih kan. Ahpw mehlel nan wehi koaros, pil nan Pasipik sohte nohk pil en ekei lih neitik kan ahr dihdi ni ar kin neitik. kahreda me mwahu kamwengehkin ihr milk sang nan pwoatol lau re kak kang soahng teikan. Nan ekei wasa soahng India de China ape mie kiden lih neitik me sohte ahr milk itar fen kamwengehki nair serih kan. Eri kahrepen met pwehki sohte mwenge itar mwahu ohng nohno kan, pwehki re sounwahu, de pwehki re kin neineitik nan pahr koaros kahreda sohla ahnseu en kadidihki milik en eh dihdi kisin seri men mwohn eh pil liseianehr. Pak ehu me soahng wet pahn wiawi, ih pahn duwehier, lih o sohte pahn mie pilen eh dihdi me itar en kamwengehki mah kisin seri o. Milik en lih neitik kan inenen kesempwal nan Pasipik wet pwehki kou de kout me malaulau oh milik en nan pwoaht akan me pil pweilaud.

Pali laud en seri pwelel en nan Pohnpei inenenmwom mwoarourou oh insenmwahu. Ahpw ni ahr kin mahki sounpwong 9 de pahr ehu, re kin mwomw suwedila. Met sang ni soangen mwenge me ahr nohno kin kamwengehkin ihr oh ma e kin kamwenge mwahu oh kaneiehg rahn koaros. Oh met pil sang ni ma lih o kak en diar soangen mwengehdahng me pwungiong en kang. Kahreda me kesempwal ohng pahpa oh nohno en ese duwen mwengeh kan pwe ira en kak sawaski pene diarada me nohno kin anahne de me konehg. Soangen mwengeh kan me mwahu ohng seri pwelel pil mwahu ohng pahpa, nohno oh pil neira seri laud teikan. Ma mohmen mwahuki ese duwen kamwengpen seri pwelel, lih-tohkte oh tohkte kan ni imwen wini kak kawehweiong. Soang en mwengehn Pohnpei tohto inenen mwahu, soahng karat oh meniap de mwahmw mwuterek. Seri tohto kak keirda mwahu oh sohte anahne milik en nan pwoaht me kamwengparail mwengehn Pohnpei kan me mwahu oh keneinei oh kin kangkang en ahr nohno dihdi lau lel ahr sounpar ehu.

Kaidehk Pohnpei kelehpw me met en wiawihiong, en wiawi nan wasa koaros nan Pasipik. Pahpa oh nohno tohto kin inenen kanaiohng nahnahpwuhdki nair kisin seri pwelel kan, oh epwehpwelih irail mwahu mehlel. Me se indahki met pwehki se kilangehr record de kisinlikou en pakair kan nan kousapw akan oh diarada me seri malaulau mehlel me sapwungala. Ahpw nan China de India kidalap en seri me mehla, oh se pil ese dah kahrepe. Pohnpei inenen insenamwahuki de pai pwehki soangen mwenge mwahu tohto mie. Wasa tickan sohte iang wia soangen insenamwahu de pai wet.

Eri ei kaping ohng Pahpa oh Nohno kan koaros me seweseie ni ei padapadahngki soang pwukat oh pil ohng irail me pil seweseiehier nan ei doadoahk.

Sheila Malcolm

USUHS EN SOKEHS

Ni 4 en February kerenieng apali en aramas en usuhs en pilipil en Sokehs pokon pene pwe ren wia ushus en Magistrate kapw oh sounkaweid men en Copra Co-op. Kalio Artui, Nanmwarki, poahngoakiada duwen eh pahn kotin pwilikihdier loadoahk en Magistrate.

Usuhs wiawihier oh kaon usuhs o (sounpadahngkan oh pil ekei sang nan wehin likin wein Sokehs me sohte iang kadiropwki usuhs wet) pil sewesedahr. Mwurin usuhs o Kalio Artui me pilipildahr pwehki kidalap me pilada en Magistrate, Domonik Clemente, Kuloi (Nahlaimw), oh Alfret. Boaz me pilipildahr en sounkaweid ni Copra Co-op sang nan Sokehs, mwuri Kulio, Simon, Paulus, oh Clemente.

Uwen en Kalio eh pil mwahngih duwen en aramas akan ahr likih mehlel eh pil pwilikihdi kupwure oh purehg wia doadoahk en Magistrate ni erein sounpar iluh. E pil pekihier rehn sapwenlime aramas akan ren sawaspene oh re pil inou kihda me re pahn sawas pene.

SIPALLAHN WILLIAM GARIUS

William Garius, Secretary en Wein Madolenihmw melahr ni 26, en January, nan Imwen wini en Pohnpei. Ni eh seseumwahuki sounpwong ngeder.

William Garius ohl kesempwal ohng Wein Madolenihmw men, pwehki sounpar ngeder e wie doadoahk kihong Wein Madolenihmw sang nan mwein Japan lel nan mwein America wet, sounpar 17. Oh pil kapatahieng soumas en Kousapw Lukop.

Nahnmwarki oh lapalap en wein Madolenihmw koaros oh iangahki tohn wehio kupwurairail koaros inenen aimwoaluhkihla mehleh mehlahn Garius, pwehki ah kohwa doadoahk mwahu oh sewesemwahu tohn Wein Madolenihmw pahr 17, ni eh sohte wiahda soapwung ieu oh uhki ah doadoahk lelohng ah mehla.

Ni doken William Garius eh mehla tohn wein Madolenihmw koaros oh iangahki lapalap en Wehio ketpene oh wia kasarauwihpen seridi en Garius. Oh irail ketin kamakamadipwki nan Kousap Lukop rahn siluh, ni soangen dipwisou kalaimwun oh ngeder, poatoapoat ni rahn siluh wet koaros.

Nahnmwarki en Madolenihmw oh sapwenlime lapalap en pokon'o koaros ieite sapwenlimarail mahsen en rahn siluh wet duwen kapingpen wiewia mwahu oh doadoahk mwahu en Garius ohng tohn Wein Madolenihmw oh papahki doadoahk pwung oh mehleh ohng Wehio sounpar ngeder ni pelien doadoahk en Ohpis oh Wehi.

Pil sang ni limen Kepina en Kahndakehn Pohnpei, sapwenlime kisinlikou en eh ketin pil iang kupurehla sipallahn William Garius oh kapingpen Garius eh doadoahk mwahu ohng Ohpis en Pohnpei. Pil pekeder lahng Nahnmwarki en Madolenihmw ni 28, en January oh pil wie wadawad ohng tohn Wein Madolenihmw sang ni 28, 29 oh ni 30 en sounpwong ohng pokon kalaimwun en wehio oh pil iangahki aramas ngeder en wehi teikan me pil iang towehda pokon wet.

Takeshi Hadley

Komwail ketin mwahngih ma songen kusoned en Wehi da? komwail pahn diar nan wasahkei me kawehwehdiong nan kisinlikou kiset.

TAXES EN MOAHNG

Nan United States (IU-NAL-~~TED~~ STATES) aramas akan kin pwapwain soangen taxes laud koaros pwehn apwawpwalih de kamakamauhrki sapwenlim arail Government mehn sewese oh ihme kahrehda Government wet kehlailki. Ma aramas emen sohte pahn pwain eh taxes, e pahn pakking (pwain). Ma e pil sohte pwain e taxes iangahki eh kalokolok en pwain, e pahn wesikiong nan koapwung. Ma e dierek me e uhdahn soapwung eh sohte pwain eh taxes, e uhdahn pwain eh taxes, eh kalokolok de eh pakking oh pil pahn kalokolo en selidi.

Nan Pohnpei tala te \$2.00 aramas akan kin pwapwain nan ahnseu wet. Se pil rongehr me aramas tohto sohte kin pwain ahr taxes. Ahpw mie me se pil rong me saikinte pwain ahr taxes en pahr 2 de 3. Sapwenlimomwail Government sohte pahn kak momour de wie doadoahk ma sohte epwel de kamaurpe pahn miehsang reomwail... iang sewese kamauhr sapwenlimomwail Government wehwehki komwail en pwain sapwenlimomwail taxes akan. Nan ekei wehi ma komwail sohte pwain taxes komwail pahn ale kalokolok en pwain. Komwail pil mwahngih me komwail kak wesikiong mohn mwualen koapwung oh pil kak selikihdi omwail sohte pwain sapwenlimomwail taxes? Komwail wiahla aramas mwahu en nan sapwenlimomwail wehi oh aramas mwahu en Pohnpei. KOMWI PWAINLA SAPWENLIMOMWI TAXES AHNSOU WET.

Dahme komwi mwahngihki duwen sapwasapw kapw???

MWENGEHN NAN SED

Mwahn me kapw inenen keh mat. Kilelepen iren mwahmw kak sang ni soahng oi. Uduke pahn poh umwupulapwul oh poh rotorot oh sohte mwuterek; pwoh rail sohte pahn sohte pwehmwahu ahpw me uhdahn mwomw en me e ahpwtehn lohdi; ni eh pahn tepdahr suwedla, pohn sepeh ko pahn sarpeseng lao e tepda mat me mwahmw o poh tontolla oh pitakatakala. Ni mwahmw eh kapw pwoarenmese-hko inenen mwak-elekel oh marain, oh sohte loalla; ah ni eh tepidahr suwedla pwoarenmesehko pahn suwedla oh ohla. Mwurin rahn siluh ape pwoarenmese ko pahn poh tontolla oh nurpene de tihtihla. Ni ahnseun me e ohle, inta widek peseng ohng nan uduke kahrehiong uduken limwahn tihlepe mwomwen poh weitanta, ahpw uduke uhdahn solahr mwahu. Duwen iren suwedilahn mwahmw kak kasalehda rahn depehier mwurin eh lohdi.

Keseu pen suwedilahn Uhrenna de ah ohla de likedapw kak sang ni uduke eh pahn mwuterekla oh pohn wasa umwupulapwul o eh pahn pwarada ni peuwio; ni ahnseu me uhrenna ahpwtehn lohdi pohn peuwio kin ekis poh tontol.

Keseu pen suwedlahn elimoang-wel kak sang ni sepehkan ahr pahn mwuterekla ni powio eh pahn kohsang oh pwowe suwedlahr.

Komwail wie doadoahngki ahd riau ohng de pwehn kak kadehdeh mehleh?

PWUNGEN KUPWUR EN CONGRESS

Se inoukih ong komwaillehr nan news en December me se pahn nantihong ahnseu koaros san kehsehkin komwail duwen kupwur en Ohpis en Pohnpei ong duwen ireh kan me kin pwaradhsang rehn Congress en Pohnpei. Sang mwurin kohpeseng en news en mahs o, Kepina wiadier soang pwukat ni duwen weliepen mehn Pohnpei nin duwen me pid mwekid en irehkan en Congress.

1. Pekihier rehn Hicom kamehlelepen de kamanamanepen kisinlikou en kamehlele en Congress en Pohnpei pwon (All-District Congress).
2. Pekihier rehn Hicom kamehlelepen de kamanamanepen kosonned en wehi me pid duwen lepin ahnseu kan en kesik mwuroi, karapahu en wel, sei pwihk en wel akan, tie oh irair di en kemehla kou lih.
3. Pekihier rehn Hicom kamehlelepen de kamanamanepen wekideklahn kosonned en wehi 7-50 en kawikala erein ahnseu en kousoan nan wehi ieu sang pahr 3 ong pahr 1, me mwuri aramas en kousoan o ahpw pahn kak pwain eh taxes nan wehio.
4. Pekihier rehn Hicom kamehlelepen de kamanamanepen kosonned en wehi me pahn kauwadahng wein Ponpei Ohpis en kanekid ieu oh sounkanekid o pahn rikada import taxes en kepwehkan me tohn sahpu wet alehdo sang likin kahnsapw en Kohwa'n Likilik. (Met pahn kahrehiong kanekid kan en nan wei mwohni itar ohng pwain sounpadahng kan oh tohn ohpis en wehi kan, kamwahwiala ohpis en wehi kan, kauwada skuhl kapw akan oh imwen winihkan, onehda ahl akan oh pris ape... oh met kahrehiong sapwenlimomwail wehi wasahn kousoan mwahu).
5. Pekihier rehn Hicom kamehlelepen de kamanaman epen koasoandi en isepen business kan me wiewiawi nan Pohnpei pwe aramas en business kan en pwain soangen pwaipwaiteh ieu ni soangen business kan. (Tohn Ohpis en wehi kan pil kak, ren kalaudehla isais en business pwukat nan arail wehi ma re kupwukupwure me e konehng, oh mie kamehlelepe mie sang rehn Kepina. Isepen laisens en business koaros pahn kohieng nan kanekid en wehi kan wasa me business o wiewoawi ie, ihte isepen laisens en wholesale me sohte pahn iang mi nan met).
6. Pwehki me ahneki wholesale kan mihmi nan Kolohnia wiewie business me kipe Pohnpei unsek, Kepina pekiher rehn Hicom mweimwei en isepen laisens en wholesale kan en kohieng sounkanekid en Deke'n Pohnpei pwe en wia mehkot me pahn mie katepehieng mehn Pohnpei koaros.
7. Sohte pahn mie laisens tohrohr en karisihn. Kisin sdohwa (retail) kan pahn netikihla karisihn duwehte dipwisou en retail teikan me aramas en Pohnpei kan kin doadoahk ki dealeale.

Sou sed kan konwail ketikihdo mwahmw tohto ohng ni wasahn netikihla mwahmw imwen ais oh ale pweinen ni ahnseuwohte.

En Andreas Wilbacker Seilok lahng Ruk

Tepin ei iang sompihr wiawi ni Esil, January 27. I pwarala Ruk pwe ien tuhong Sounkaopwung Lapalap E.P. Furber oh pil padahngki pil ekis soangen ire me pahn mwahu oh katepan ohng nan pelien ei doadoahk en Clerk of Courts.

Inenen kaselel at kilengidiong nan sed sang nan sompihr ni at pipihr. Ni ei kilengdi likamwete kilel ieu me i kilakilang ahpw sohte mwekid. Se pihr pohnengin depwek oh kilengidiong pohrail likamwete irail sahpu me snow (ais) kidimedi powe. Dak sompihr me sohte mwekididik ahpw likamwete I mihmi nan ihmw oh inenen pil kepwuriamwei soangen pihr marahra me se wia. Ni ahr inda me se miher pohn Ruk, i wiahki me se saikinte kerengiong oh ni ei kilengidi iapw kilangata kiden ihmw oh deke tohto. Ni at sokedi oh inenen mwahu sohte pil lusulus ape. Sounkaopwung Furber oh Nichols awiawih ie mwu oh ira weiehla ni imwen koapwung. Se mwengensouwas nan Ohtehl lingan ehu.

Ruk inenen mwahu oh ahl akan pil kaselel. Ihmw akan pil mwahu oh ekei posoke.

I pil perenkihda ei pil iangehr dak sompihr oh pwaralahng Ruk.

Andreas Weilbacker

Komwail ketin ketikihong ehr kupwuromwail ni duwen mwomwen kosondi me kohieng ehr komwail nan sounpwong samwalahro me pid duwen kosonned en sahpu en dekehr Pohnpei me ele pahn sawasapenwoail de dorepen omwail pwung ohng ni sahpu?

Komwail ketin mwahngih na soangen kosonned en wehi da? komwail pahn diar nan wasahkei me kawehwehdiong nan kisinlikou kiset.

Komwi pwainehr omwi taxes???

Komwi pwainehr omwi taxes???

Dahme komwi mwahngihki duwen sawasapw kapw ???

POASON KOSONNED AN KAHSAPW AN KOHWAHN LIKILIK NI KAHNDEKHN PASIPIK

IRE LAUD 8

DUEN KAIAHN-PADAHK

Ire tikitik 565. Duen skuhl en Wehi kan. En Opis en Wehi pokon eh kaiahn-uhl kan pahn poadada mehn kaiahn-padahk ong toun K.K.L. Ari iet kan soangen uhl me pahn miehla, ma irarepe ni mwohni pahn itarehng: kaiahn-skuhl, skuhl bermediet, skuhl en kaiahn doadoahk koahiek oh skuhl en aramas mah kan. Poadadahk uhl en Wehi pokon oh pil kadoahkepe iei dirapw kesempwal eu me Meninkeder Lapalap adahn pwukoahki.

Ire tikitik 566. Duen irarepen skuhl en Wehi pokon. Likin me Meninkeder palap kaker kilelehdhi ekei ahnsou, skuhl en Wehi pokon koaros pahn kin ale arepe, sawasepe oh mehnkamourpe sang nan irar en mwohni en wehin wasa me skuhl poadadahk ie.

Ire tikitik 567. Pali en Opis en kaiahn-padahk. Pali en Opis en kaiahn-dahk pahn kin mihmi pahn kohwa-doadoahk oh pahn epwelipen kaon en kaiahn-padahk en me pahn kin pilipilda sang rehn Meninkeder Lapalap.

Ire tikitik 568. Kaon en kaiahn-padahk; uhdahn eh doahk kohwa. Kaon en m-padahk pahn kin apwahpwali oh sawese kaiahn-padahk nan K.K.L.; ih me a pil kin tepin wiahda oh pakairkida soangen mwekid oh lamalam kan me pid iahn-padahk pwe Meninkeder Lapalap en kin kamanemanala; oh ih me pahn kin wiahdi sondihn skuhl kan oh katenghdi wilepahr.

Ire tikitik 569. Pelin Pwihn en sawese kaiahn-padahk. Nan eute pelin hndeke, pelin Pwihn en sawese kaiahn-padahk ekei pahn kosonsondi oh pwilisang pinas; eri pelin pwihn wet pahn kin mi pahn epwelipen kaon en kaiahn-padahk an kahndeke o. Pil nan eute Wehi soangen pwihn wet kak kosonsondi. Ari ih doadoahk en pwihn wet, pidada mwekid koaros en kaiahn-padahk wasa me e kosonsondier e. Pil eu doahk kesempwal en pwihn wet, iang kamwahuiala oh kilehda doadoahk n kaiahn-padahk. Kepina en Kahndeke me pahn kin pilehng toun pwihn wet, lao oldo eu ahnsou me eu soangen kosonsondi en towahda pahn miehla. Toun pwihn wet ih kin pilipilda de kileldi nin duen pilipil de kileldihn opiser en Wehi kan a duen kupwur en toun Wehi kan. Eute pwihn en kaiahn-padahk pahn towe pwilidak en hpw silimen, sohte melaulausang, oh iangahki irail ko me uhdahn kin towahda nin de met:

- (a) Wehi-kaon en skuhl o (de, ma sohte kaon en skuhl, sounpadahk o);
- (b) Kahndeke - Sounapwali Pali en kaiahn-padahk nan kahndeke.

Ire tikitik 570. Sounapwali Pali en kaiahn-skuhl nan kahndeke; uhdahn eh ahk kohwa. Sounapwali pali en kaiahn-padahk nan kahndeke emen pahn mie, me hn kin kileldi sang rehn Meninkeder Lapalap. Iet kan uhdahn eh doadoahk kohwa: (a) sawese oh apwahpwali skuhl kan nan kahndeke me e kin mihmi ie; (b) tepin sonhdi oh pakairkieng kaon en kaiahn-padahk duen mwekid de lamalam me pid uhl; (c) kapwaiada lamalam en Meninkeder Lapalap ong skuhl en nan kahndeke o.

Ire tikitik 571. Silepen skuhl kan nan kahndeke; uhdahn eh doahk kohwa. Silepen skuhl emen pahn mie en nan kahndeke. E pahn kin kileldi sang rehn Kepina kaweidpen Sounapwali kaiahn-skuhl en nan kahndeke. Ari Silepe menet pahn en pwilidak en sahpw. Ih eh doadoahk en, apwalih oh wiwia, pahn epwelipen unapwali kaiahn-skuhl, pwe ire kan me kin kosonsondi duen skuhl en nan kahndeke e doadoahk ie, en pweida mwahu.

Ire tikitik 572. Kaon en skuhl en nan Wehi kan; uhdahn ar doahk kohwa. Nan eute skuhl en Wehi pokon, kaon emen en skuhl pahn kin mie. Ma nan skuhl o sounpadahk riemen mie, emen rehra pahn kileldi kaon en skuhl sang rehn Pwihn a sawese skuhl en Wehi, met apw pahn kin pwilisang Sounapwali kaiahn-padahk en an kahndeke. Ih en kaon en skuhl en Wehi eh doahk kohwa en, kahlua skuhl o ni kosonsondi pwukat oh ni soangen kosonmed en skuhl kan me pahn kin pwarada ekei nsou. Ih me pahn pil kin wia soangen pakair kan kapwaiada soangen doahk kohwa sikan en skuhl me pahn kin pwilido sang rehn Meninkeder Lapalap, rehn Kaon palap en kaiahn-padahk oh rehn Sounapwali skuhl en nan kahndeke.

Ire tikitik 573. Sounpadahk kan. Pwihn en apwalih de sawese kaiahn-skuhl e pahn kin pilada oh kilelehdhi sounpadahk en skuhl en Wehi pokon kan, apw ahn kaweidpen Silepen skuhl oh Sounapwali pali en kaiahn-padahk en nan kahndeke.

a sohte Pwihn en sewese kaiahn-padahk, nahn Sounapwali kaiahn-padahk en nan kahn-
ske me pahn pilada oh kilelehdi sounpadahk en skuhl kan, apw ni kaweidpen Silepen
uhl. Pwihn en sewese kaiahn-padahk en nan kahndeke me pahn kin pilada oh
lelehdi Sounpadahk pwilidak en sahpw en nan Skuhl Intermediat en Wehi pokon,
pw ni kaweidpen Silepen skuhl oh Sounapwali kaiahn-padahk en nan kahndeke. Soun-
padahk en wail en nan Skuhl Intermediat en Wehi pokon, Meninkeder Lapalap me
ahn kin pilada oh kilelehdi. Sounpadahk en skuhl en Opis koaros uhdahn pahn
udaudki soangen padahk itar kan me Meninkeder Lapalap likelehdiar, re en audaudki.

(a) en Sounpadahk kan ar doahk kohwa oh dahma re pwukohng.

(1) Kiheng padahk nin duen me kileldier nan kosondihn skuhl oh erein
nsou me kileldier sang rehn Pwihn en sewese skuhl en nan kahndeke oh sang rehn
sounapwali kaiahn-padahk oh Kaon Lapalap en Skuhl;

(2) Keid ni kosondi koaros oh kosonned kan me pid kaiahn-padahk nan
.K.K.L.

(b) Isepen Sounpadahk kan. Sounpadahk kan me Opis en K.K.L. kin kadoahki
K.K.L., pahn kin ale isepen ar doadoahk nin duen oh ni uwen me Meninkeder
Lalap kilelediong ihr.

Ire tikitik 574. Kaiahn-padahk en Soulang. Sohte kaiahn-padahk en pali en
malam en Soulang eu pahn alahldi sang ni eu skuhl en Opis en Wehi pokon.

Ire tikitik 575. Skuhl kan me kaidehk en Opis. Skuhl koaros me kin kihda
kaiahn-padahk oh sohte kin ale pwaipwain mwohni sang Opis de sang Wehi, pahn kin
daneki skuhl en pali en Lamalam. Sohte skuhl en pali Lamalam eu kak poadada
a e sohte kamanamandi nan kisinlikou rehn Meninkeder Lapalap. Pali en skuhl
n Lamalam akan me sang mahs kohkohdo saikinte kamanamandi nan kisinlikou rehn
Meninkeder Lapalap, pahn kak ale pwuhng wet, ma re pakairkieng Meninkeder Lapalap
in kisinlikou ire kan me wad pah kan, oh ma Meninkeder Lapalap pwungki oh itarki
osonson en skuhl, kosondihn padahk, iren imwen skuhl, pwihn en sounpadahk ape:

- (a) kahrepen oh katepen skuhl o;
- (b) kaon oh sounapwalipe kan;
- (c) sounpar en seri me pahn kin iang skuhl ia, pwihn depe, soangen seri
a pwutak tohr de sarepain pahn pil iang;
- (d) uwen pwaipwai en iang skuhl;
- (e) kosondihn padahk me pahn kohieng seri kan;
- (f) koahiek en sounpadahk oh sounapwali skuhl kan.

Seri kan me kin iang skuhl unsek erein ahsou kileldi en skuhl nan skuhl
i pali en Lamalam akan, sohte pahn itoiteng en iang skuhl en pali en Opis.

Sounapwali skuhl en pali en Lamalam akan pahn kin kihda pakairpen tohto en
eri en skuhl, duen ar kin iang skuhl de soh, oh pil soangen pakair kei me
inkeder Lapalap pahn kin kilelehdi. Skuhl en pali en Lamalam akan pahn kin
doapen skuhl ekei ahsou sang rehn Sounapwali kaiahn-padahk en nan kahndeke,
re pahn kin kihdi ong nan ar kosondihn padahk kan soangen padahk me Meninkeder
lapalap kak pepehm ekei ahsou uhdahn konehng kamwahupen toun K.K.L. oh wehi
okon. Ma de ahsou me Meninkeder Lapalap pepehm me eu skuhl en pali en Lamalam
ohte kekeid ni ire pwukat, e kak wia pwe pakair en kohieng skuhl o de sounapwali
kuhl duen kahrepen e pahn katiasang pwungin wiwia skuhl. Murin pakair wet, oh ma
ohte pasapengpe, Meninkeder Lapalap kak kapwouwila eh pwung en wia skuhl.

Ire tikitik 576. Pahpa oh nohno en tounskuhl kan. Aramas emen de aramas
kei me miher ni sounpar en aramas mah oh kin uhdahn apwahpwali seri emen, pahn
hdahn pwukoahki seri o duehte ma ih eh pahpa de nohno.

Ire tikitik 577. Duen iang skuhl. Seri koaros me sounparer walu (8) kohda
el sounpar eisekpahiu (14), uhdahn pahn kin iang kaiahn-skuhl en Opis de skuhl
n pali en Lamalam, re lao kaimwisekla ahsou en kaiahn-padahk de skuhl elementary,
a sohte kahrepe laud eu mie. Pwihn en sewese kaiahn-padahk en nan Wehi oh
sounapwali kaiahn-padahk en nan kahndeke me pahn kin mweidada seri en dehr iang
skuhl. Sahn emen de sounapwali seri emen me ni e ese, mweidohng nah seri en

rohndi sang skuhl ni sohte kahrepe mehlel, pahn keid nin sapwung en kaowahla sondihn ire wet oh ni e pahn kadierekdahr ni mehlel, e pahn ale kalokolok en ain apw sohte pahn sipela toala eisek (\$10.00) de kalokolok en selidi erein insou eu apw sohte pahn dauili sounpwong eu, de kapata ira.

Ire tikitik 578. Imwen skuhl kan. Imwen skuhl kan kak kokouda sang ni dodoahk sawaspene en toun Wehi pokon me nairail seri skuhl o kin dodoahk ong. lahn en kauwada imwen skuhl kan oh iretikitik en dodoahkepe on alahlain wasahn wada imwen skuhl, pilahn en kamwahu sapahl ong imwen skuhl mering kan pahn kin e pwungi sang rehn Pwihn en sewese kaiahn-padahk oh rehn Sounapwali pali en kaiahn-skuhl en nan kahndeke. Pwihn en sewese kaiahn-padahk en nan Wehi oh nan ahndeke de Sounapwali pali en kaiahn-padahk en nan kahndeke kak tapiada pilahn kan duen koupen, kamwahu sapahl en imwen skuhl en nan Wehi kan.

Ire tikitik 579. Ale keseu en pali war rehn toakte kan. Pwehki kosonned me ni nan kosondihn irehdi sounwahu lusulus sang nan K.K.L., sounpadahk waros oh sounapwali skuhl koaros en pali en Opis de pali en Lamalam pahn kin e keseupen sounwahu rehn pali en Opis en apwali roson en Wehi pokon, pwehn dierekada ma mie de soh eu sounwahu lusulus, ni tepidahn ar dodoahk en skuhl ahnsou kan me pahn kin kileldi pwe keseu en wiawi. Mehmen tounskuhl, sounpadahk de amen tohrohr sohte lipilipil me dierekdahr sounwahuki eu sounwahu lusulus oh kohwahki mehkot apwal de suwediong mour en metaikan duen pepehm en on en roson en Wehi pokon, e pahn kapweiksang nan skuhl en Opis de nan skuhl pali en Lamalam.

Tounskuhl koaros en Opis de en pali en Lamalam, uwen me kak, re pahn ale deseupen sounwahu ni pali war oh keseupen ngih rehn pali en Opis en apwahpwali roson en Wehi pokon, ni ar pahn kin karadahng nan skuhl oh re pahn kin pwurup-irehng ale deseupen iren pali war rehn opisier en pali en Opis en roson en Wehi pokon oh rehn sounpadahk kan ahnsou kan me kaon en skuhl oh kaon en pali en pahk en roson en Wehi pokon pepehm re konehng ale keseu.